



نسبت سنجی بین عدالت محوری در حقوق اسلامی کودکان با سند ۲۰۳۰

نویسنده: ناظره بتول* مریم برقی[□] (نویسنده مسئول)

چکیده :

عدالت محوری حقوق کودکان به معنای تحقیق تأمین حقوق با احترام به ارزش و ... است، در این مقاله مبانی و اصول عدالت محوری حقوق کودکان به طور دقیق تحلیل شده و اثر بخشی آن در حفاظت از حقوق کودکان مورد بررسی قرار گرفته است

هدف مقاله حاضر بحث نسبت سنجی عدالت محوری در حقوق اسلامی کودکان و رویکرد تطبیقی با سند ۲۰۳۰ می باشد با استفاده از روش توصیفی تحلیلی به موضوع پرداخته است. ایجاد عدالت محوری برای حقوق اسلامی کودکان به منظور دستیابی به حقوق بنیادی و اساسی خود اشاره دارد. یکی از دغدغه‌های نظام‌های حقوقی در اغلب کشورهای جهان مسأله آموزش و تربیت نسل آینده است. در این میان کودکان به عنوان آینده‌سازان دارای حقوقی می‌باشند که تکلیف اجرای آن بر عهده دولت و خانواده است. و تطبیق و راستایی اصول عدالت محوری حقوق اسلامی کودکان با اهداف سند ۲۰۳۰ مورد بررسی قرار گرفته است و همچنین تفاوت‌ها و نقاد تمایز بین این دو مفهوم تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. در این مطالعه حق بر آموزش و تربیت ضمن بررسی سند تحول و سند ۲۰۳۰ مورد بررسی قرار گرفت، سند ۲۰۳۰ دارای این مسائل مثبت یا مشابه حقوق کودکان است اما در این قسمت با نظریه اسلام فرق دارد، یافته‌ها نشان داد که در مورد حق بر تربیت متون قانونی محدودی وجود دارد و برخی از این متون نیز قابل انتقاد و نیازمند بازنگری است. آموزش اصلی‌ترین انتقاد وارده مسأله عدالت آموزشی و رایگان بودن آن است، همچنین در مورد حق بر زمینه و هدف، دستاورهای این تحقیق به شیوه توصیفی و انتقادی با استفاده از منابع کتابخانه‌ای به انجام رسیده است.

کلید واژه: عدالت، عدالت محوری، حقوق، سند ۲۰۳۰، بومی سازی قوانین.

* طلبه مقطع دکتری فقه خانواده، جامعه المصطفی العالمیه قم

□ مدیر گروه فقه خانواده جامعه المصطفی العالمیه و رئیس پژوهش کده فقه و مبانی حقوق جامعه الزهرا

**مقدمه :**

کودکان عامل پیوند نسل های گذشته، حال و آینده در هر جامعه محسوب می شوند. (تیموری ایرج و همکاران ، ۱۳۹۸)

حقوق کودکان یکی از مباحث مهم در حقوق بشر، مورد توجه جوامع و سازمان های بین المللی قرار گرفته است، سال ۱۹۵۹ در اعلامیه حقوق کودک اعلام و در سال ۱۹۸۹، در کنوانسیون حقوق کودک تحکیم شد (اظهار نظر عمومی، شماره ۱۷، ۱۳۲۰: اما در دهه ی اخیر ، نگرش به حقوق کودکان از مفهوم سنتی حقوق کودکان به سمت عدالت محوری گسترش یافته است، عدالت یعنی کودکان با بزرگسالان در مقابل قوانین و سیستم عدالت قرار گیرند و حقوق آنها رعایت شود یعنی این ایده تاکید می کند کودکان نیز افرادی با شخصیت و حقوق مستقل هستند، از آنجا که عدالت از اهداف اساسی بعثت پیامبران است، در دین محمدی که خاتم آنهاست اجرای عدالت در جامعه بشری هدف اصلی است و در آیات و روایات در سیره عملی رسول اکرم(ص) و اهل بیت او نیز اجرای عدالت به صورت اصلی بنیادین مطرح گشته و مورد تأکید بسیاری قرار گرفته است. رابطه انسان با خداوند، با خویشان، با محیط پیرامون و نیز با انسان های دیگر، هر کدام ویژگی و مقوله خاصی است و دارای قلمرو و اعمالی می باشد ولی همه در صورت رعایت عدالت شکل درستی بخود می گیرند. (ترابی و همکاران ، ۲۰۲۲)

کمیته حقوق کودک معتقد است ۱۳ حق از مجموعه حقوق کودکان که در کنوانسیون حقوق کودک تصریح شده، تحقق آن ممکن نیست، مگر اینکه از محیط زیست سالمی برخوردار باشیم. (مرکز عدالت برای کودکان، ۱۴۰۲) خانواده، نقش مهمی در سلامت جامعه دارد و کودکان برای پیشبرد کامل شخصیت خود باید تحت مراقبت والدین بزرگ شوند. از این مهم اصل حفظ ارتباط و تماس کودک با خانواده استنباط می شود، اما عمل به این اصل همواره مفید نبوده و در کودک آزاری درون خانوادگی، پژوهش حاضر با تفحص در اسناد بین المللی به ضرورت عدالت محوری حقوق کودک در خانواده می پردازد که در این راستا، اهمیت مراقبت های خانواده محور با بسط مراقبت های خانواده جایگزین و نهایتاً، اسکان در مؤسسات با امید بازگشت کودک به خانواده در پرتو اصل پیوستگی در دستور کار قرار می گیرد و در شرایط بحرانی عدم ارضاء نیازهای کودک توسط خانواده جایگزین و عدم امید به بازگشت به خانواده اصلی، به جداسازی کامل کودک از خانواده از طریق سلب حضانت یا سلب حق نگهداری به عنوان آخرین راه چاره پردازد. با توجه به تفاوت های مذکور می توان گفت در سند ۲۰۳۰ حقوق کودکان در قالب توسعه پایدار مورد توجه قرار می گیرد، در حالی که عدالت محوری در حالی که در عدالت محوری حقوق کودکان، تمرکز بیشتری بر روی حفاظت از حقوق کودکان و تامین آنها وجود دارد. بررسی اسناد بین المللی حاکی از خلأهای فراوانی در قوانین ایران می باشد. با قوانین کنونی نمی توان، اصل عدم جداسازی کودک از خانواده را تضمین نمود. در این راستا، باید به موازات راهبردهای جهانی، سنگ بنای یک سیاست جنایی تقنینی را تشکیل داد. (هدایت، هاشمی ۲۰۱۷؛ آموزش 2030 ، 1395 ، ص ۱۳)

در مورد این سند مقالات بسیاری وجود دارد برخی از آنها به این موضوع نزدیکتر اند ، از جمله،

- فیروزی، مهدی، (۱۳۹۹): مقاله ای به عنوان (بررسی فقهی و حقوقی عدالت به عنوان مبنای حقوق نسل های آینده) نشریه: فقه، دوره (۲۷)، شماره ۴: پیاپی (۱۰۴) صفحات-۶۱ هدف این مقاله مبانی قابل طرح برای حقوق نسل های آینده، می توان به «عدالت» اشاره کرد و با استناد به آن از منظر فقهی و حقوقی به اثبات حقوق برای نسل های آینده پرداخت است و همچنین قادی ارائی، سید محمد صادق/اسماعیلی آیت اله، (۱۳۹۹): مقاله ای به عنوان (بررسی برابری یا عدالت جنسیتی، از دیدگاه اسلام و سند (۲۰۳۰) دوره (۵) و شماره (۱۶) در صفحات (۱۴)-۲۷



(در نشریه فقه حقوق و علوم جز، با است. نتیجه تحقیق: آنچه که مدنظر غربی ها است تشابه جنسیتی است تا برابری جنسیتی و تشابه همان یکنواختی است، را بررسی کرده است، پژوهش حاضر با روش توصیفی تحلیلی انتقادی انجام گرفت، هدف این مقاله بررسی و رد سند ۲۰۳۰ و تبیین عدالت محوری در حقوق اسلامی کودکان بوده ، واما نوآوری مقاله ی حاضر با پژوهش های پیشین، پاسخ این پرسش است، نسبت سنجی بین عدالت محوری حقوق اسلامی کودکان با سند ۲۰۳۰ چیست؟

روش تحقیق

این مقاله پژوهشگر در بخش به بررسی مفهوم خاص عدالت محوری حقوق اسلامی کودکان می پردازد و سپس با استفاده از روش تحقیق کیفی : توصیفی، انتقادی، تحلیل محتوا با استفاده از تحلیل متن سند ۲۰۳۰ بررسی می کند.

مفاهیم:

عدالت از عدل می آید، عدل در لغت در معانی متعددی مانند مساوات و برابری، (راغب اصفهانی ، ۱۳۶۲، ص ۳۲۵) راستی و راست ایستادن، نظیر، همتا و معادل، کیل و پیمانه، میانه روی و رعایت حد وسط، دادگری و حکم به حق و انصاف، شخص، قول یا حکمی که مورد رضایت و خشنودی مردم واقع شود، ضد جور استعمال شده (صناعی و همکاران، ۲۰۱۷، ۳ شماره ۷، صفحه ۳۲-۴۱)

عدالت در اصطلاح فقهی صفت کسی است که گناه کبیره نکند و بر گناه صغیره اصرار نرزد. عدالت در اخلاق یونانی صفت کسی ست که هر سه صفت حکمت، شجاعت و عفت را داشته باشد. (نجفی، ۲۰۱۳: ۹ (۲۸): ۱۴۱-۱۷۰).

عدالت محوری تکیه بر عدالت، اساسی ترین و محوری ترین اصل یک حرکت الهی است؛ ادامه ی کار همه انبیا و مصلحان بزرگ تاریخ است. البته عدالت، دشمنانی دارد. همه کسانی که نانشان دربی عدالتی است، با عدالت دشمن اند. (میرخلیلی، ۱۳۸۶)

کودک در لغت: در مصباح المنیر آمده است: فرزند صغیر انسان را طفل می نامند که این لفظ بر فرزند پسر و دختر و نیز جمع آنها اطلاق می شود و تا زمانی که به سن تمیز نرسیده است، او را طفل صغیر می نامند (برهانی، ۱۳۹۸، ص ۲۹).

ودک : طفلی که در مرحله پایین تر از سن هفت سالگی قرار داشته باشد، یعنی سن هفت سالگی را تکمیل نکرده باشد (قانون رسیدگی به تخلفات اطفال، فقره اول، ماده ۴؛ دهخدا ۱۳۷۳ ج ۱۱: ۱۶۴۸۱)

کودک در اصطلاح: طبق مشهور فقهای امامیه، کودک کسی است که به حد بلوغ شرعی نرسیده باشد. امام خمینی نیز کودک را کسی می داند که از تصرف در اموالش ممنوع است (امام خمینی ۱۴۲۱ ج ۱)

حقوق مجموعه ای از امتیازات فردی یا گروهی شناخته شده در جامعه است که ناشی از قوانین و مقررات حاکم بر آن می باشد و قراردادی و وضعی است (جعفری لنگرودی ، ۱۳۸۳ ص ۱۲-۱۳؛ خسروشاهی ، ص ۱۶-۱۷؛ آقایی، ص ۱۴).

حقوق کودک حقوق کودک مجموعه ای از حقوق بشر ویژه کودکان است که بر پشتیبانی و نگهداری از افراد جوان تمرکز دارد کنوانسیون حقوق کودک یک کودک را به عنوان فردی که به سن هجده سال نرسیده است تعریف می کند. (گل کرم و خندانی ، ۱۳۹۹، شماره ۴۴)



۱. اقسام عدالت محوری در اسلام

حقوق مدنی شاهد بر برخی از اختلاف نظرهایی در برداشت از مواد قانونی مشابه هستیم که گاهی سبب حیران شدن دانشجویان و موضوع پرسش ایشان از اساتید است. در پاسخ باید گفت عوامل گوناگونی شکل دهنده منظومه اندیشه یک تحلیلگر و حقوق دان است و خروجی این منظومه تابعی از این عوامل است.

الف) حقوق دان به کدام منابع متوسل می شود؛ آیا حقوق ما را برگرفته از حقوق اروپایی می داند یا پیشینه حقوقمان را در فقه جعفری می داند یا اینکه این هر دو را در شکل گیری حقوق ما ایران دخیل می داند. اینها در مواد مورد استفاده منظومه فکری حقوق دان، موثر می شود و در نتیجه بر تعیین کننده این منظومه خروجی آن است.

ب) روش تحلیل حقوقی حقوق دانان یکسان نیست. گاهی روش اصولی و جزئی و اجرای مرقانون مورد نظر است، گاهی شیوه تحلیل حقوقی و رسیدن به عدالت محوری به عنوان هدف آرمانی در تحلیل حقوقی را دنبال دارد.

ج) تحلیل های علمی حقوقی رسیدن صاحب نظران به نتایج متفاوت، لزوماً نشانه کم و کاستی و نقص نیست و در پرتوی این اختلافات است که از این اختلافات ابعاد مختلف موضوع روشن می شود و از نگرش تک بعدی احتراز می شود و همچنین ابعاد مختلف مسئله روشن می شود. شاید یکی از حکم های حدیث شریف «اِخْتِلَافُ اُمَّتٍ رَحْمَةٌ» ناظر به این بعد باشد. نمونه هایی از اختلافات در برداشتها در خصوص بیع کالی به کالی، وضعیت شرط مجهولی که موجب جهل به عوضین نشود، حکم سوءاستفاده از اضطرار مورد اشاره و مبنای اختلاف مورد توجه واقع شد.

د) در داوری چندان آسان میان روشهای استادان حقوق به نظر نمی رسد و تحلیل عدالت گرایانه و آرمانی را باید در دانشکده های حقوق و حوزه های علمیه پرورش داد و از آن، خمیر مایه قانون گذاری و اجتهاد نو فراهم ساخت. اما در مقام قضاوت نظریه اصولی اقبال بیشتری دارد.

ه) بزرگترین حقوق دانانی که با اشراف کامل به جنبه ها و بعد های مختلف حقوق ما توانسته نظرات مورد توجه و مبنایی به ویژه در موارد اختلافی ارائه کند، استاد جعفری لنگرودی است. ایشان در عمر به ویژه از حیث گردآوری و ارائه مطالب مورد نیاز برای انجام پژوهشهای حقوقی نقش ارزنده ای ایفا کرده و این مطالب را در اختیار حقوق دانان قرار داده اند که بتوانند با دسترسی آسان به آنها، نظریه پردازی کنند و در حقیقت ایشان مقدمات نظریه پردازی در حقوق ما را فراهم کرده است. (شهیدی، ۱۳۷۲، ص ۱۸؛ میرزای قمی، ص ۱۳۲، ۱۵۹، ۱۶۲، ۱۸۴ و ۱۸۹؛ جعفری لنگرودی، ۱۳۸۸، ج ۱، ص ۵۹۳).

عدالت محوری در فقه خانواده

انصاف یک اصل و فضیلت اخلاقی - نفسانی است که برگرفته از وجدان و عقل آدمی می باشد و در نگاه کارکردی خصلتی حق طلبانه است که در جهت ادای حقوق تر حرکت می کند. به خاطر همین خصلت، اجرای انصاف و عدالت از اهداف مهم هر نظام حقوقی است.

برای یک جامعه سالم ماندگاری و استحکام است.

عدالت محور و حق مدار، احقاق حقوق افراد به دور از هرگونه ظلم و بدون رعایت انصاف ممکن نمی شود.



رویکرد فقها نسبت به عنوان انصاف متفاوت است.

۱. برخی از فقها اشاره ای به این موضوع در کلمات خود نداشتند.

۲. برخی دیگر به طور ضمنی به آن پرداخته و گاهی با عناوین دیگری مثل عدالت، قاعده انصاف و... خلط شده است. از این رو تبیین مصادیقی در زمینه خانواده از منظر فقها، برای شناخت بهتر و دقیق تر ماهیت انصاف و تفکیک آن با عناوین دیگر ضروری است.

اجرای قوانین بر مبنای عدالت در برخی موارد خشک و غیرمنعطف است. در حالی که با توجه به اوضاع، شرایط و احوال مختلف، برای احقاق حقوق افراد و دستیابی به اهداف والای الهی و انسانی به عنصر انعطاف پذیری چون "انصاف" نیاز است. در نتیجه پس از شناخت جایگاه انصاف به تعریف دقیق تری از ماهیت و حقیقت انصاف و تفاوت آن با مفاهیمی چون عدالت دست می آید. (اصفهانی، ۱۴۱۶: ج ۸؛ طوسی، ۱۳۸۷، ج ۶)

۲. جایگاه حقوق کودکان در اسلام

کودکان یک سسله حقوقی به دنیا می آیند که تعداد از افراد جامعه مانند: پدر، مادر و مسئولین دولتی، ناگزیرند که این حقوق را در روشنایی شریعت و قانون تأمین کنند.

قرآن کریم می فرماید: «اعدلوا هو اقرب للتقوی» (مائده، آیه ۸) ای اهل ایمان، برای خدا پایدار و استوار بوده و به عدالت و راستی و درستی گواه باشید، و البته شما را نباید عداوت گروهی بر آن دارد که از راه عدل بیرون روید، عدالت کنید که به تقوا نزدیکتر (از هر عمل) است، و از خدا بترسید، که البته خدا به هر چه می کنید آگاه است، ترجمه انصاریان، فولادونه؛ و نیز در حدیثی به صراحت آمده است: «اعدلوا بین ابنائکم» (هروی، ۱۳۸۲، ص ۲۶) عدالت و مساوات را بین فرزندان خود رعایت کنید. بنابراین، لازم است که در تربیت اطفال از عادات و رسوم جاهلیت خودداری شود و میان پسر و دختر تفاوت قائل نشود. در جامعه جاهلیت فرزند دختر را مایه ننگ می دانستند، چنانکه قرآن کریم تصویر روشنی از این قضیه ارائه می دهد و می فرماید: «و اذا بشر احدکم بالانثی ظل وجهه مسوداً و هو کظیم» (نحل، آیه ۵۸) هرگاه به یکی از آن ها به تولد دختر مژده داده می شد، چهره شان سیاه شده و پر از قهر و غضب می شدند که این خصلت گناه آلودشان نمایانگر ضعف عقیده و عدم قدرت فکری آنان بود (هروی، ۱۳۸۲، ص ۲۶).

در سنت: حقوق کودکان در در روایت سیره عملی پیامبر اکرم و پیشوایان دینی در برخورد با فرزندان و به طور کلی، کودکان و نیز دیگر اعضای خانواده و بستگان خود، و تأکید فراوان آن ها بر خوش خلقی و برحذر داشتن از بد اخلاقی (سیوطی، ۱۴۰۱: ص ۶۱۶/۲۱۴؛ مجلسی، ۱۴۰۴، ج ۱۰، ج ۱، ۳۶۹؛ ج ۳، ۳۷۸)

عدالت و مساوات در تمام مراحل زندگی جایگاه خاصی دارد؛ از نظر اسلام حتی در بوسه کردن بچه ها باید عدالت رعایت گردد. چنانکه از پیامبر اسلام (ص) روایت شده است که نظر مبارک آن جناب به مردی افتاد که دو پسر داشت که به صورت یکی از آن دو پسر بوسه محبت و مهربانی زد و به طفل دومی اعتنایی نکرد، آن حضرت فرمودند: چرا میان پسرانت عدالت و مساوات را رعایت نکردی؟



این روایت نشان‌دهنده توجه اسلام به حقوق اطفال و فرزندان است که هم پدر و مادر و هم مسئولین دولتی، لازم است به آن توجه کنند. (قاضی حمیدالله پیمان، ۱۳۹۱، ص ۱۱۰). دیده می‌شود که پدر و مادر از نظر شریعت، وظیفه دارند که در بین اولاد ذکور و اناث خویش فرق و امتیاز قائل نشود و در مورد نفقه و لباس و تربیت آنان عادلانه رفتار نماید تا باعث ایجاد عقده و کینه و ستیزه نگردد.

حقوق کودکان در فقه

کودکان آسیب‌پذیرترین گروه در جوامع انسانی هستند، علی‌الخصوص در حقوق که درجه امنیت به پایین‌ترین مقدار خود می‌رسد و آن‌ها را در معرض هرگونه مخاطره‌ای قرار می‌دهد. متأسفانه امروزه شاهد این هستیم که بسیاری از حقوق کودکان از جمله حق بر حیات، حق بر سلامت، حق بر غذا، به علت جنگ‌های داخلی و خارجی که در سطح جهان به وقوع پیوسته، در معرض زائل شدن است. بنابراین تمامی کودکان در درگیری‌های مسلحانه و جنگ‌ها باید مورد احترام و حمایت ویژه‌ای واقع شوند. از منظر حقوق بین‌الملل همه کودکان در درگیری‌های مسلحانه از حمایت‌های تعیین شده در نظام حقوق بین‌الملل و تأمینات حقوق کودکان در از دیدگاه منابع فقه اسلامی از جمله قرآن کریم و سیره پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و امامان معصوم (ع)، همواره حقوق غیر نظامیان به ویژه در مورد حقوق کودکان وارد شده است، آیه‌های متعددی در قرآن و گفتار معصومین حمایت از حقوق کودکان در منابع جامع فقهی، بابتی مستقل به حقوق کودک اختصاص نیافته بلکه حقوق مختلف او به تناسب موضوع، در ابواب گوناگونی آمده و احکام هر یک به دقت تحلیل و بیان شده است؛ از جمله در ابواب ارث، حدود، قصاص، دیات، نکاح، طلاق و ولایت. شماری از منابع فقهی شیعی به پیروی از برخی منابع حدیثی، در بابتی با عنوان احکام الاولاد، ضمن مباحث نکاح، به بسیاری از حقوق کودک و فرزند پرداخته‌اند؛ هر چند شماری از این مسائل صرفاً آدابی مستحب درباره فرزندان‌اند و در پاره‌ای منابع نیز همه مسائل این باب، این‌گونه است. (نوروزی و همکاران، ۲۰۲۳؛ صفحات ۱۸-۷۳؛ ابن زهره، ۱۴۱۷؛ ج ۱، ص ۳۸۶۳۸۷؛ نجفی، ۱۹۸۱؛ ج ۳۱، ص ۲۲۲؛ انصاری، ۱۴۱۵؛ ج ۱، ص ۴۸۹-۴۹۱؛ شهید ثانی، ۱۳۸۳؛ ج ۸، ص ۳۷۳)

در نظام جمهوری اسلامی ایران، کودکان پناهنده و تحت سرپرستی یا فرزندخوانده مانند سایر کودکان دارای حقوق هستند و خانواده‌ها و دولت‌ها باید نهایت تلاش خود را برای بهره‌مندی آنان از حقوق شان انجام دهند.

وزیر دادگستری با اشاره به برنامه عمل جامع حقوق کودک، عنوان کرد: این برنامه در سال ۱۳۹۴ به تصویب شورای هماهنگی مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک رسید تا در یک چشم انداز ۱۰ ساله و همزمان با سند چشم‌انداز در سال ۱۴۰۴، زمینه‌های رشد همه جانبه کودکان به عنوان سرمایه‌های انسانی و نیروی محرکه توسعه پایدار فراهم شود.

مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک مسئولیت رصد، نظارت و پایش بر حسن اجرای برنامه عمل از سوی دستگاه‌های اجرایی را برعهده دارد. تضمین برابری و عدم تبعیض نسبت به کودکان و نوجوانان، رعایت منافع آنان، مشارکت کودکان، نقد و پاسخگویی، رویکرد خانواده محور و رویکرد جنسیت محور برای تأمین نیازهای دختران و پسران از جمله مهمترین قواعد بنیادین برنامه عمل جامع حقوق کودک است.

تصویب مقررات ماهوی درباره حدود مسئولیت اطفال و نوجوانان و مجازات افراد کمتر از ۱۸ سال در سال ۱۳۹۲، ایجاد ساختار قضایی متناسب با وضعیت اطفال و نوجوانان در قانون آیین دادرسی کیفری از سال ۱۳۹۲ و تدوین لایحه پلیس اطفال و نوجوانان برخی از اقدامات حقوقی برای نیل به اهداف برنامه عمل جامع حقوق کودک است. (سلامی و همکاران، ۲۰۱۲، پژوهش‌نامه حقوق اسلامی؛ معینی فرد، ۱۷، (۵۶)، ۱۴۲-۱۱۷)



حقوق کودک از منظر حقوق ایران و حقوق بین الملل

حقوق کودک، یکی از مهمترین مصادیق حقوق بشر می باشد، زیرا اگر کودکان از مراقبت و حقوق کافی برخوردار نباشند؛ نمی توانند در سایه این حقوق از سلامت روحی و جسمی برخوردار شده و حضوری مفید در جامعه بشری داشته باشند. حقوق و ارزش کودکان در اسلام و اسناد بین الملل بحث صورت گرفته است. وضعیت حقوقی کودکان در کشور، خوب به نظر نمی رسد؛ زیرا بارها دیده شده است که از اطفال و کودکان سوء استفاده صورت گرفته است. برای نمونه اطفال به کارهای شاقه واداشته شده است، به صورت وافر مورد خشونت و توهین و تحقیر قرار گرفته اند و از ایشان سربازگیری صورت گرفته است. به نظر می رسد که قوانین اسناد بین المللی، در رابطه به تأمین حقوق اطفال و کودکان در جوامع بین المللی، از نظر دور داشته شده و گاهاً نقض شده است. مدعی اصلی ما این است که راه رشد و شکوفایی کودکان در عرصه های مختلف، توجه خانواده و حکام در تربیت سالم و درست، تطبیق قوانین نافذ کشور از آدرس حکام، تطبیق اسناد بین الملل از آدرس سازمان های بین المللی و نگاه عمیق و ژرف به شریعت اسلامی در مسیر تربیت اسلامی فرزندان و تأمین حقوق ایشان از آدرس شریعت اسلامی می باشد. (معینی فر، ۲۰۱۲، ۱۷، (۵۶)، ۱۱۷-۱۴۲)

با توجه به اهمیت حقوق کودک به دنبال پاسخ به این پرسش هستیم؛ لزوم اهمیت مراقبت از حقوق کودک در حقوق بشر چیست؟ در عرصه بین الملل نیز کنوانسیون جهانی حقوق کودک را مورد تایید قرار داده اند. حقوق مدنی ایران بر خلاف قوانین بین الملل که فقط برای کودکان بعد از تولد حقوقی را قائل شده اند، به قبل از تولد کودک نیز توجه نموده است. در دهه های اخیر حقوق ایران و حقوق بین الملل نگرش های جدیدی برای حمایت کودکان (حتی برای انعقاد تطفه جنین هم) حقوقی در گرفتند وصیت به نفع حمل، حق ارث و حق وصیت و... (عالمی، طایبی مطالعات حقوق بشر اسلامی، ۲۰ (۱۰)، ۱۴۷-۱۷۰)

ضرورت توجه به حقوق کودکان:

کودکی از مهمترین و موثرترین دوره های زندگی به شمار می رود که در آن شخصیت فرد شکل می گیرد و این مهم نشان می دهد، کودکان تنها به توجه و مراقبت جسمانی نیاز ندارند، بلکه تمامی ابعاد اجتماعی، عاطفی، شخصیتی و هوشی آنان به عنوان عوامل تعیین کننده و اساسی زندگی، نیازمند رشد و پرورش هستند.

کودکان، سرمایه های اجتماعی هر جامعه ای محسوب می شوند که برای رشد و ... به حقوقی احتیاج دارند و این امر نیازمند توجه همگانی است. مجمع عمومی سازمان ملل متحد به این منظور و بر پایه نظر صندوق کودکان سازمان ملل متحد (یونیسف)، پیمان نامه حقوق کودک را در ۱۹۸۹ میلادی در یک مقدمه و ۵۴ ماده تصویب کرد که ۴۱ ماده آن حقوق کودک و ۱۳ ماده دیگر درباره چگونگی اجرای آن است. هرچند ظاهرش مثبت دیده می شود ولی عمقش بر خلاف ظاهرش است.

روانشناس، اطمینان به داشتن خانواده ای مستحکم را از دیگر نیازهای کودکان دانست و اظهار داشت: پدران و مادران با جمله هایی چون «دوستت دارم»، «من به تو افتخار می کنم» و «همیشه د کنارت می مانم» می توانند، حس امنیت و تعلق را به فرزندان منتقل کنند. در خانواده هایی که در بیشتر زمان ها در آن درگیری و مشکل وجود داشته باشد، حس تعلق شکل نمی گیرد و این امر به شدت سبب آسیب



در کودکان می شود. رفتارهای همراه با خشونت و انتقادهای زیاد، این پیام را به کودک انتقال می دهد که او دوست داشتنی نیست و به عنوان موجودی زیادی و مزاحم به شمار می رود.

این مدرس دانشگاه، احترام به عزت نفس را از دیگر حقوق کودکان برشمرد و بیان کرد: خانواده ها باید با فرزندان خود رفتاری محترمانه داشته باشند. در فرهنگ عمومی اعتقاد بر این است که همواره می بایست احترام به بزرگترها صورت پذیرد و به این موضوع در ارتباط با کوچکترها زیاد توجه نمی شود. بی احترامی به فرزندان، احساس حقارت در آنها را به وجود می آورد و عزت نفس آنان را از میان می برد. کودکانی که به دلیل تحقیر آسیب می بینند، احساس بی ارزشی می کنند و ممکن است در ارتباط با والدین و دیگران نیز پرخاشگر شوند.

ایشان در ادامه فرمود: کودکان سعی می کنند تا در زمینه هایی که توانایی دارند، علاقه و خلاقیت خویش را نشان دهند، به همین دلیل بایستی به شکوفایی استعدادهای آنان توجه کرد و باید نسبت به این موضوع آگاهی داشت که کودکان استعدادهایی دارند که اگر در فضا و بستر مناسب قرار بگیرند این ظرفیت ها آشکار می شوند. همچنین تشویق و ترغیب کودکان نسبت به انجام دادن فعالیت های ورزشی و هنری بسیار ارزشمند است. ورزش و هنر تاثیر بسیار خوبی بر سلامت جسمی و روانی افراد می گذارند و در حقیقت غذای روح انسان محسوب می شوند.

کیانی نژاد شرط داشتن فرزندان خودساخته و مستقل را رفتارهای همراه با نظم و اقتدار والدین ارزیابی کرد و گفت: زندگی کودک باید برپایه یک برنامه پیش بینی شده، باشد و اموری مانند «زمان خواب، غذا خوردن، مدرسه رفتن، انجام دادن تکلیف و بازی» مشخص باشد. (میلاد- ترابی فرد، ۱۴۰۱)

حقوق فردی کودک و اهمیت

اقسام حقوق فردی کودک: بسیاری از انسان ها در طول تاریخ برای حفظ حقوق فردی خود تلاش کرده اند. درواقع این حق، هر فردی را در جامعه منحصر به فرد تلقی کرده و بر آزادی و برابری انسان ها تأکید می کند. (محمودآبادی و همکاران، ۱۴۰۲)

تنبیه جسمی کودک: بی توجهی به نیازهای کودک و در حضور دیگران سرزنش کردن کودک استفاده ابزاری از کودک برای اهدافی مانند کسب درآمد تهدید کودک با شرایطی که از آن ها می ترسند. مثال: قراردادن او در محیط های تاریک سوءاستفاده های جنسی از کودک در صورت بروز هریک از موارد گفته شده، حقوق فردی کودک نقض شده و آثار روانی زیان باری و ... برای کودک به همراه خواهد داشت. (محمودآبادی و همکاران، ۱۴۰۲)

اهمیت آموزش حقوق فردی به کودکان: کودکانی که از حقوق فردی خود آگاهی کامل داشته باشند، معمولاً کمتر در معرض خشونت، آسیب های جسمی و روحی قرار می گیرند. بسیاری از اختلالات روانی در بزرگسالی، از آزارهای کودکی ناشی می شوند.

اگر کودک با حقوق خود آشنا باشد، در مقابل آزارهای مختلف سکوت نمی کند و به این ترتیب از بسیاری از آسیب ها در امان می ماند. کودکی که با حقوق فردی خود آشنا باشد، به سادگی در موقعیت های خطر آفرین قادر به نه گفتن خواهد بود.



احترام به حقوق دیگران و هم‌نوعان، در کودکانی که با حقوق فردی خود آشنا هستند راحت‌تر صورت می‌پذیرد و آشنایی با حقوق فردی در سنین کودکی علاوه بر اینکه در زندگی کودک و خانواده او اثر مثبت دارد، به بهبود روابط اجتماعی نیز کمک می‌کند.

اگر کودک با حقوق خود آشنا باشد، در مقابل آزارهای مختلف سکوت نمی‌کند و به‌این‌ترتیب از بسیاری از آسیب‌ها در امان می‌ماند. کودکی که با حقوق فردی خود آشنا باشد، به‌سادگی در موقعیت‌های خطرآفرین قادر به نه گفتن خواهد بود.

در ابواب گوناگون فقهی آمده و احکام هر یک به دقت تحلیل و بیان شده است؛ از جمله در ابواب ارث، حدود، قصاص، دیات، نکاح، طلاق و ولایت. شماری از منابع فقهی شیعی به پیروی از برخی منابع حدیثی، در بابتی با عنوان احکام الاولاد، ضمن مباحث نکاح، به بسیاری از حقوق کودک و فرزند پرداخته‌اند؛ هر چند شماری از این مسائل صرفاً آدابی مستحب درباره فرزندان‌اند و در پاره‌ای منابع نیز همه مسائل این باب، این‌گونه است. (ابن زهره، ۱۴۱۷ ج ۱؛ شهید ثانی، ۱۳۸۳؛ ج ۱۴۱۹، ۸؛ نجفی، ۱۹۸۱)

۳. اقسام حقوق کودک

اولین حق، تأمین عدالت در میان آنان است؛ زیرا در محیطی که عدالت وجود داشته باشد، طفل به تلاش و کوشش فراوان می‌پردازد و توقع اطفال هم همین است که پدر و مادر و بزرگان، در برابرشان اصول و موم و ازین مساوات و عدالت را به کار گیرند و محیط زندگی آنان را نیز عادلانه بسازند. یگانه وسیله آرامش روحی و روانی طفل، رفتار عادلانه است. چون عدالت و رفتار عادلانه، صفتی از صفات الهی است. چنانکه پیامبر اسلام (ص) می‌فرماید: «عدلوا بین اولادکم کما تحبون ان یعدلوا بینکم فی البر و اللطف»، میان فرزندان‌تان در پنهانی و ظاهر، مساوات برقرار کنید، همان‌طوری‌که دوست دارید در خوبی‌ها و نیکی‌ها با شما به عدالت رفتار گردد. (قاضی حمدالله پیمان، ۱۳۹۱، ص ۱۱۰)

- حق عدم تبعیض: پیامد های تبعیض بین فرزندان: کینه توزی و انتقام، ترس و اضطراب، عدم اعتماد به نفس، ایجاد فاصله، کمبود محبت: (ماهانه پیام یاقوت؛ تبعیض بین فرزندان ممنوع، ۱۳۹۵)
- حق برخورداری از منافع عالیه: چرا صیانت از مصالح عالیه کودکان کار مهم است؟ در کنوانسیون حقوق کودک مصوب سال ۱۹۸۹ میلادی، چهار اصل عمومی مهم، که عبارت‌اند از اصل منع تبعیض (ماده ۲)، بهترین منافع کودک (ماده ۳)، حق بر حیات، بقا و رشد (ماده ۶)، و حق بر شنیده شدن (ماده ۱۲) است. (ناصری، ۱۴۰۲، شابک: ۹۷۸۶۲۳۳۷۳۶۵۸)
- حق حیات، بقا و رشد: کنوانسیون حقوق کودکاز دیگر حقوق کودک حق بر رشد و بقای کودک است که به دنبال حق بر حیات کودک می‌آید و یکی از بنیادین‌ترین حقوق کودکان است و باقی حقوق موقوف بر آن است. همچنین می‌توان به حق بر ثبت ولادت، ثبت نام و تابعیت نیز اشاره کرد که در ماده ۷ ذکر شده‌است.

در ماده ۶ هم در مورد حق حیات، بقا و رشد ذکر شده است. (محمدی صادق، مینا شیخ، ۱۳۹۵، ؛ نواک، ۱۳۹۷: قطع و نوع جلد: رقعی (شومیز)، شابک ۱۰ رقمی: ۶۰۰۷۵۱۳۶۱۰، شابک ۱۳ رقمی: ۹۷۸۶۰۰۷۵۱۳۶۱۳، کد کتاب در گیسوم: ۱۱۴۶۴۹۳۷، صفحات: ۱۳۶)

- حق شنیده شدن
- حق آزادی بیان و تشکیل تجمعات مسالمت‌آمیز
- حق دسترسی به اطلاعات
- حق مصونیت از هر گونه خشونت



- حق برخورداری از بالاترین استاندارد قابل دستیابی سلامت
- حق برخورداری از امنیت اجتماعی و استانداردهای مناسب زندگی
- حق آموزش
- حقوق کودکان بومی و کودکان مربوط به اقلیت‌ها
- حق استراحت، بازی، اوقات فراغت و تفریح و در نهایت حق داشتن محیطی پاک، سالم و پایدار (۲ شهریور ۱۳۹۸؛ پاشگاه خبر نگاران جوان).

ماده ۳۱، اظهار نظر عمومی شماره ۱۷؛ حق کودک به استراحت، فراغت، بازی و فعالیت‌های تفریحی، حیات فرهنگی هنر و اهمیت این را جامعه بین الملل تصدیق کرده اند در سال ۱۹۵۹ در اعلامیه حقوق کودک اعلام شد. (قاضی حمداالله پیمان، ۱۳۹۱، ص ۱۱۰)

حقوق کودکان در سیستم عدالت نقش محوری دارند و از منابع متنوعی مانند توافقنامه ها و اسناد بین المللی و قوانین داخلی استفاده می شود. استفاده از این منابع به منظور حفاظت از حقوق کودکان، امنیت و سلامت آن ها و تضمین دسترسی آزاد به عدالت انجام می شود (سازمان ملل متحد؛ سازمان بهداشت جهانی) (اسماعیلی و قادری ارائی، ۱۳۹۹، ص ۱۴-۲۷)

۴. اقسام عدالت محوری در اسلام

در حقوق ایران به‌ویژه حقوق مدنی شاهد برخی اختلاف نظرهایی در برداشت از مواد قانونی مشابه هستیم که گاهی موجب حیرت دانشجویان و موضوع پرسش ایشان از اساتید است. در پاسخ باید گفت عوامل گوناگونی شکل دهنده منظومه اندیشه یک تحلیلگر و حقوق دان است و خروجی این منظومه تابعی از این عوامل است.

از یک سو اینکه حقوق دان به کدام منابع متوسل می‌شود؛ آیا حقوق ما را برگرفته از حقوق اروپایی می‌داند یا پیشینه حقوقمان را در فقه جعفری می‌داند یا اینکه این هر دو را در شکل‌گیری حقوق ما ایران دخیل می‌داند. اینها در مواد مورد استفاده منظومه فکری حقوق دان، موثر و در نتیجه بر خروجی این منظومه تعیین کننده است.

از دیگر سو روش تحلیل حقوقی حقوق دانان یکسان نیست. گاهی روش اصولی و جزئی و اجرای مرقانون مورد نظر است، گاهی شیوه تحلیل حقوقی و رسیدن به عدالت به عنوان هدف آرمانی در تحلیل حقوقی دنبال می‌شود.

باری در تحلیل‌های علمی حقوقی رسیدن صاحب نظران به نتایج متفاوت، لزوماً نشانه کاستی و نقص نیست و در سایه این اختلافات است که ابعاد مختلف موضوع روشن شده و از نگرش تک بعدی احتراز می‌شود و ابعاد مختلف مسئله روشن می‌شود. شاید یکی از حکمتهای حدیث شریف «اِخْتِلَافُ اُمَّتٍ رَحْمَةٌ» ناظر به این بعد باشد. نمونه‌هایی از اختلافات در برداشتها در خصوص بیع کالی به کالی، وضعیت شرط مجهولی که موجب جهل به عوضین نشود، حکم سوءاستفاده از اضطرار مورد اشاره و مبنای اختلاف مورد توجه واقع شد.

روشهای استادان حقوق به نظر می‌رسد تحلیل عدالت‌گرایانه و آرمانی را باید در دانشکده‌های حقوق و حوزه‌های علمیه پرورش داد و از آن، خمیر مایه قانون‌گذاری و اجتهاد نو فراهم ساخت. اما در مقام قضاوت نظریه اصولی اقبال بیشتری دارد.

از بزرگترین حقوق دانانی که با اشراف کامل به جنبه‌ها و ابعاد مختلف حقوق ما توانسته نظرات مورد توجه و مبنایی به ویژه در موارد اختلافی ارائه کند، استاد جعفری لنگرودی است. ایشان در عمر به ویژه از حیث گردآوری و ارائه مطالب مورد نیاز برای انجام پژوهشهای حقوقی نقش



ارزنده‌ای ایفا کرده و این مطالب را در اختیار حقوق‌دانان قرار داده‌اند که بتوانند با دسترسی آسان به آنها، نظریه پردازی کنند و در حقیقت ایشان مقدمات نظریه‌پردازی در حقوق ما را فراهم کرده است. (شهیدی، مهدی، ۱۳۷۲: ص. ۱۸؛ امامی، سیدحسن، ۱۳۷۴: ج ۱/ص ۴۵۳؛

میرزای قمی، ۱۳۴۰: ۱۳۲، ۱۵۹، ۱۶۲، ۱۸۴ و ۱۸۹؛ جعفری لنگرودی، ۱۳۸۳: ج ۱، ص ۱۲-۱۳)

عدالت محوری در فقه خانواده

انصاف یک اصل و فضیلت اخلاقی، نفسانی است که برگرفته از وجدان و عقل آدمی می‌باشد و در نگاه کارکردی خصلتی حق طلبانه است که در جهت ادای حقوق تر حرکت می‌کند. به این دلیل، اجرای عدالت از اهداف مهم تمام نظام حقوقی است، به گونه ای که برای ماندگاری و استحکام یک جامعه سالم، حق مدار و عدالت محور، احقاق حقوق افراد بدون رعایت انصاف ممکن نیست.

رویکرد فقها نسبت به عنوان انصاف متفاوت است؛ برخی اشاره ای به این موضوع در کلمات خود نداشتند؛ برخی دیگر به طور ضمنی به آن پرداخته و گاهی با عناوین دیگری مثل عدالت، قاعده انصاف و... خلط شده است. از این رو تبیین مصادیقی در زمینه خانواده از منظر فقها، برای شناخت بهتر و دقیق تر ماهیت انصاف و تفکیک آن با عناوین دیگر ضروری است.

در مصادیق و کاربرد انصاف در فقه خانواده در ابواب مختلف فقهی اجرای قوانین بر مبنای عدالت در برخی موارد خشک و غیرمنعطف است. در حالی که با توجه به اوضاع، شرایط و احوال مختلف، برای احقاق حقوق افراد و دستیابی به اهداف والای الهی و انسانی به عنصر انعطاف پذیری مثل انصاف نیاز دارد. در نتیجه پس از شناخت جایگاه انصاف به تعریف دقیق تری از ماهیت و حقیقت انصاف و تفاوت آن با مفاهیمی چون عدالت دست یافتیم. (اصفهانی، کشف اللثام و الإبهام عن قواعد الأحكام، ج ۸؛ طوسی، ۱۳۸۷، ج ۶؛ حلی، ۱۳۸۷)

۵. بررسی سند ۲۰۳۰

سند مقدمه ای دارد مبنی بر این که رهبران و مردم جهان بر آن هستند که تا سال ۲۰۳۰، به فقر، گرسنگی، خشونت، فساد، قاچاق و ... پایان دهند و به سوی کرامت انسانی، صلح، عدالت، رعایت برابری، رفاه، مدیریت پایدار منابع طبیعی، گسترش بهداشت، تامین آب آشامیدنی برای همه، توانمندسازی زنان و دختران، محترم شمردن تنوع فرهنگی، حمایت از اقشار آسیب پذیر، مردمسالاری، بهبود محیط زیست، توسعه مناطق روستایی، توسعه آموزش های عمومی و فنی و حرفه ای، ترویج تفاهم، اشتغالزایی، و نظایر این ها حرکت کنند.

سپس بر لزوم تلاش همه دولت ها برای رسیدن به اهداف توسعه ای ۲۰۳۰ تأکید شده است.

بعد از آن ۱۷ هدف اصلی سند ۲۰۳۰، بیان شده اند که عبارتند از:

۱- پایان دادن به فقر در تمامی اشکال آن در همه جا.

۲- پایان دادن به گرسنگی، دستیابی به امنیت غذایی و بهبود تغذیه و ترویج کشاورزی پایدار.

۳- تضمین زندگی سالم و ترویج رفاه برای همه در تمام سنین.

۴- تضمین کیفیت آموزش فراگیر و عادلانه و ایجاد فرصت های یادگیری مادام العمر برای همه.



۵- دستیابی به تساوی جنسیتی و توانمند سازی تمام زنان و دختران.

۶- تضمین در دسترس بودن و مدیریت پایدار آب و فاضلاب برای همه.

۷- تضمین دسترسی به انرژی ارزان قیمت، قابل اعتماد، پایدار و مدرن برای همه.

۸- ترویج رشد فراگیر و پایدار اقتصادی، اشتغال کامل و مولد و شغل مناسب برای همه.

۹- ایجاد زیرساخت انعطاف پذیر، ترویج صنعتی سازی فراگیر و پایدار و تقویت نوآوری.

۱۰- کاهش نابرابری در درون و میان کشورها.

۱۱- تبدیل شهرها و سکونت گاه های انسانی به مکان های همه شمول، مقاوم و پایدار.

۱۲- تضمین الگوی تولید و مصرف پایدار.

۱۳- اقدام فوری برای مبارزه با تغییرات آب و هوا و اثرات آن.

۱۴- حفظ و استفاده پایدار از اقیانوسها، دریاها و منابع دریایی برای توسعه پایدار.

۱۵- حفاظت، بازیابی و ترویج استفاده پایدار از اکوسیستم های زمینی، مدیریت پایدار جنگل ها، مبارزه با بیابان زایی، متوقف و معکوس نمودن فرسایش زمین و توقف از بین بردن تنوع زیستی.

۱۶- ترویج جوامع صلح طلب و فراگیر برای توسعه پایدار، دسترسی به عدالت برای همه و ایجاد نهادهای موثر، پاسخگو و فراگیر در تمام سطوح.

۱۷- تقویت ابزارهای اجرایی و احیای مشارکت جهانی برای توسعه پایدار بعد از تعیین اهداف، سند ۲۰۳۰، هر هدف را توضیح می دهد که ما اینجا فقط بخشی از توضیح هدف پنجم که موضوع ما است آن را نقل می کنیم :

هدف پنجم: دستیابی به تساوی جنسیتی و توانمند سازی تمام زنان و دختران

در این هدف چند نکات ذکر شده است، آنرا نقل می کنیم؛

- پایان دادن به همه اشکال تبعیض علیه زنان و دختران در همه جا.

- ریشه کنی همه انواع خشونت علیه زنان و دختران در حوزه های عمومی و خصوصی، از جمله: در زمینه قاچاق انسان و سوء استفاده جنسی و غیره...

- ریشه کنی همه اقدامات زیان بار مانند ازدواج کودکان، ازدواج در سنین بسیار پایین و ختنه زنان.

- انجام اصلاحاتی برای برقراری تساوی حقوق زنان و مردان به منظور دسترسی زنان به منابع اقتصادی و امکان مالکیت و کنترل دارایی ها از قبیل: زمین و سایر اشکال دارایی توسط آنان و همچنین برقراری حق دسترسی زنان به خدمات مالی، ارثیه، و منابع طبیعی، در راستای قوانین ملی (کشورها). (ام البنین و همکاران- فقه و تاریخ تمدن، ۲۰۲۲)



سند ۲۰۳۰ که در چند سال اخیر حاشیه های فراوانی داشته و محل نقد و تجزیه و تحلیل حقوقدانان نیز بوده است، به دلیل وجود تعارضات و تناقض هایی در این سند؛ به لحاظ حقوقی در بعضی بخش های آن قابلیت انطباق و اجرا ندارد. از طرفی این سند از خط قرمزهای فقهی در بخش حدود و اصول حاکم بر فقه عبور می کند و از طرف دیگر دارای پایه اندیشه اومانیستی و لیبرال است و با اندیشه الهی حتی در ادیان دیگر غیر از اسلام در تضاد است. آنچه که در نقد این سند مغفول مانده ارتباط آن با کجروی فرهنگی اطفال و نوجوانان در حقوق ایران است که می تواند منجر به افزایش ارتکاب جرم در این سند گردد. (غلامی و مقدمی خمایی، ۱۳۹۸، دوره ۲۴، شماره ۱، ص ۵-۳۲)

۶. سند ۲۰۳۰ در سایر بین الملل

سند ۲۰۳۰ سرشار از آزار و اذیت دانش آموزان است. بسیاری از کشورها به سند ۲۰۳۰ عمل نمی کنند. در ایران هم سند ۲۰۳۰ لغو شده است. سند ۲۰۳۰ از سوی یونسکو ابلاغ شده است. بعضی کشورهای غربی مثل آمریکا و برخی کشورهای اروپایی سند ۲۰۳۰ را اجرا نمی کنند، به گزارش رکنا، عضو کمیسیون آموزش مجلس با بیان اینکه خیلی از کشورها به سند ۲۰۳۰ عمل نمی کنند، گفت: ما نگفتیم آموزش و پرورش را بی برنامه پیش ببریم بلکه خودمان سند تحول داریم و نیازی به برنامه ۲۰۳۰ نداریم.

بعضی کشورهای غربی مثل آمریکا و برخی کشورهای اروپایی سند ۲۰۳۰ را اجرا نمی کنند و می گویند خودمان سند داریم و بر اساس سند خود عمل می کنیم و نیازی به سند بین المللی نداریم. (یچارد شارپلی و دیوید تفلر، در کتاب «برنامه ریزی توسعه گردشگری در کشورهای در حال توسعه»، هیأت علمی دانشگاه علامه طباطبایی)

اگر فرانسوی ها سند ۲۰۳۰ آموزشی را نمی پذیرند، به این دلیل است که معتقدند قدمت قدرتهای سازمان ملل از قدمت کشور فرانسه در بُعد قانون گذاری و آموزش و پرورش بیشتر نبوده و نیست. (۱۳ تیر ۱۳۹۶، ۱۲:۲۰، کد خبر ۷۴۵۲۱۲)

یوسف نوری از کارشناسان تعلیم و تربیت یادداشتی در خصوص سند ۲۰۳۰ در اختیار این خبرگزاری قرار داده است:

رهبر معظم انقلاب طی یک و نیم ماه گذشته، سه بار با صراحت و به صورت مستقیم، ابعاد توطئه بار سند ۲۰۳۰ آموزشی را تشریح و مقابل آن موضع گیری فرمودند.

بار آخر در تاریخ ۳۱ خردادماه سال جاری در دیدار جمعی از اساتید به زوایایی از این سند پرداختند که برای تبیین آن لازم بود نگاهی به آراء و عقاید اندیشمندان غربی بیندازیم تا هم و غم ما برای مقابله با این سند ننگین دو چندان شود.

جمهوری اسلامی ایران مبتنی بر منابع قرآن و احادیث و فقه قوی است و هیچ نیازی به اسناد بیمار غربی نداریم؛ ایران در سالهای اخیر بر اساس امر رهبری سندهای آموزش و پرورش و سند جامع و... را تصویب کرده است و این موارد با تایید رسمی رهبری بوده است ولی تا الان برای اجرای آن سرعت عمل نشان داده نشده است.

در تدوین این سند بومی شده به قدری سرعت به خرج داده شد که ایران جزو رتبه های اول دنیا در اجرای سندهای یونسکو شده است؛ در حالی که نیاز نیست که این گونه اسناد به این سرعت نوشته شود. (<http://www.rokna.net>)

حجت الاسلام والمسلمین: محور دوم آن است که اگر قرار است سندی در عرصه بین المللی امضا شود و به قولی از این گونه اسناد بین المللی کناره گیری نکنیم باید این گونه مصوبات از مسیر قانونی طی شود. اگر این سند بین المللی، فرهنگی باشد باید در شورای عالی انقلاب فرهنگی مصوب شود و اگر سند بین المللی و بیرونی باشد و جزو سندهای سیاسی باشد باید در مجلس تصویب شود که این کار انجام نشد.



محور سوم مساله امنیت است؛ در این سند تعهد داده شده است که اطلاعات شیوه‌های آموزشی کشور را باید مرتباً به یونسکو ارایه دهیم و امکانات دسترسی آنها را به اطلاعات کشور فراهم کنیم؛ ظاهر کار آموزشی است ولی سازمان های جاسوسی دنبال بهانه ای برای ورود به سیستم اطلاعاتی ما هستند.

محور چهارم این است که بیان شده که ما در این سند تحفظ کرده‌ایم؛ مساله تحفظ از جمله موارد مرسوم در سازمان ملل است که اگر کشوری در امضای یک سند مشاهده کند که موادی از آن با فرهنگ و دین و عرف خود مغایرت دارد اعلام تحفظ می‌کند.

محور ششم، پیشگیری از باروری زود هنگام است؛ در این سند نوشته شده است که بارداری زود هنگام نباید انجام شود که معنی آن بارداری زیر ۱۸ سال است؛ این مساله با دین ما سازگاری ندارد زیرا اگر این قانون دینی بود پربركت ترین ازدواج تاریخ اسلام یعنی ازدواج حضرت علی(ع) و حضرت زهرا(س) محقق نمی‌شد و این برکات در عالم فراگیر نمی‌شد. (آیت الله اعرافی، ۱۳۹۶)

۷. اشکالات و ایرادات بر سند ۲۰۳۰

تعارض روح قرآن با سند ۲۰۳۰: جمهوری اسلامی ایران مبتنی بر منابع قرآن و احادیث و فقه قوی است و هیچ نیازی به اسناد بیمار غربی نداریم؛ ایران در سالهای اخیر بر اساس امر رهبری سندهای آموزش و پرورش و سند جامع و... را تصویب کرده است و این موارد با تایید رسمی رهبری بوده است ولی تا الان برای اجرای آن سرعت عمل نشان داده نشده است. در تدوین این سند بومی شده به قدری سرعت به خرج داده شد که ایران جزو رتبه های اول دنیا در اجرای سندهای یونسکو شده است؛ در حالی که نیاز نیست که این گونه اسناد به این سرعت نوشته شود.

ارزیابی سیاست حمایت از محققین زن در بخش پژوهش و فناوری است. ارزیابی این سیاست با استفاده از مدل های موجود در ادبیات و طراحی مدل محقق ساخته انجام گرفته است. تحقیق ماهیت توصیفی- کاربردی دارد و با تکنیک پیمایشی انجام گرفته است. نخست خبرگان سیاستگذاری، به عنوان خبره پرسشنامه را بررسی کردند و با حصول اطمینان مقدار ۰.۷ برای آلفای کرونباخ، پایایی پرسشنامه مشخص شد. جامعه آماری را خبرگان سیاستگذاری و محققین زن تشکیل داده‌اند که ۷۹ نفر از آنها (۳۶ خبره و ۴۳ نفر محقق زن)، به عنوان نمونه به سوالات پاسخ دادند. از آمار توصیفی و استنباطی برای توصیف داده‌ها، از آزمون‌های ناپارامتری دوجمله‌ای و رتبه‌بندی فریدمن برای بررسی سؤالات و از نرم‌افزار تحلیل آماری SPSS در سطح معناداری ۰.۰۵ برای تحلیل استفاده گردید. همچنین جهت پیمایش ارزیابی سیاست، از آزمون t یک نمونه‌ای استفاده شد. یافته های حاصل از نتایج تجزیه و تحلیل های آماری و پیمایش ارزیابی سیاست نشان داد که سیاست مورد ارزیابی از منظر هر دو جامعه آماری، نیاز به اصلاح و بازنگری کلی دارد. همچنین یافته های حاصل از نتایج آزمون تی مستقل بیانگر آن است که سیاست مورد نظر بدون مشارکت ذینفعان و نیز بدون در نظر گرفتن شرایط زمینه ای و پیش بینی سازوکارهای لازم، طراحی شده است. مهم ترین پیشنهاد مقاله آن است که حمایت‌های هدفمند مادی و معنوی از زنان محقق در عرصه تولید علم و فناوری انجام گیرد. همچنین بین سیاستگذاران و مجریان سیاست ها، انسجام و یکپارچگی لازم ایجاد گردد. (بوشهری و همکاران، ۲۰۲۰)



رئیس شورای حوزه علمیه استان تهران با اشاره به برخی مفاد خفت بار سند ۲۰۳۰، گفت: این سندها در ذهن آدمی قراردادهای جهالت آمیز قرن قجری و معاهده‌های خفت بار عهد پهلوی‌ها را تداعی می‌کند؛ بلاشک چنین تعهدات تسلیم طلبانه موجب گرفتاری ایران آزاد و سربلند، مستقل و مقتدر، در نقشه‌های ظالمانه و استعماری کشورهای غربی خواهد شد. در برخی از مفاد این سند آشکارا مبنای تفاوت‌های جنسی انکار می‌شود. در حالی که از نظر ما زن و مرد تفاوت‌هایی دارند و حقوق حقیقی آن‌ها مبتنی بر این تفاوت‌ها است و الا ظلم بر مرد و زن است.

رئیس شورای حوزه علمیه استان تهران: افتخار و عزت زن و مرد به التزام به لوازم همان فطرت و طبیعت‌شان است. ولی در این سند تاکید دارد که نقش‌های کلیشه‌ای مثل مادر بودن را به زن‌ها تحمیل نکنید! در حالی که افتخار زن ایرانی اسلامی به مادر بودنش است. مادر ایرانی و زن اسلامی به این فخر می‌کند که به دستی گهواره یک نوزادی را به حرکت درمی‌آورد که فردا مردی ببار آید که مثل امام خمینی(ره) روزی جهان را تکان خواهد داد و به دست دیگر خانه را اداره می‌کند، یا دستی در امور اجتماعی دارد و مسئولیت پذیر در متن جامعه است. رئیس شورای حوزه علمیه تهران)

نفی تفکیک جنسیتی در محیط حق آموزش و پرورش از مفاد سند ۲۰۳۰

این استاد حوزه افزود: نفی تفکیک جنسیتی در محیط آموزش و پرورش از دیگر مفاد این سند است، بیگانگان اصرار دارند کلاس‌های درس مدارس آموزش و پرورش به صورت مختلط برگزار شود! و چنین اموری با مبنای دینی و اسلامی ما سازگار نیست، به ویرانی اخلاق و تضعیف دیانت نسل نو خواهد انجامید و خلاف مصلحت جامعه و منافی منافع ملی است. قطعاً برخی امضاکنندگان سند و بعضی مجریان آن نیز حاضر نیستند در مورد فرزندان خود تن به چنین امور بدهند.

-حسین اسماعیلی دکتری حقوق و عضو هیات علمی دانشگاه آیت الله بروجردی و وکیل پایه یک دادگستری در رابطه با بیانیه اینچئون و تاثیرات اجرای آن در ایران به مصاحبه پرداخت. (اسماعیلی، جامعه آموزش و پرورش، ۱۳۹۹: ۷-۲۴، ۱۴:۱۳)

-حجت‌الاسلام والمسلمین خسروپناه: در باب سند ۲۰۳۰ نقدها و تحلیل‌هایی شده است، توصیف دقیق و جامعی از سند داده و نقدهایی داشته است (رمضانی، بررسی و نقد ۲۰۳۰ توسعه پایدار) گفتمان الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت یا گفتمان تمدن نوین اسلامی یا گفتمان تحول بنیادین آموزش و پرورش و دیگر مفاهیمی که داریم با گفتمان توسعه پایدار تعارضی دارد؛ مفهوم الگوی اسلامی پیشرفت بر اساس ارزش‌های اسلامی و نیازهای بومی مطرح می‌کند اما توسعه پایدار در سند ۲۰۳۰، حکمرانی جهانی است و این نقد من فقط به بحث ایران نیست بلکه کل کشورها که زیست‌بوم بومی دارند، با این درگیر خواهند بود، ما فرهنگ و اقتضائات خاصی داریم. الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت گفته می‌شود و با الگوی مصر پیشرفت متفاوت است، چون اقتضائات ایران با اقتضائات مصر تفاوت دارد و نمی‌توانیم به این اقتضائات توجه نکنیم. (خسرو پناه، ۱۳۹۹: ۷-۲۴، ۱۴:۱۳)

- دادستان کشور: هدف دشمن از بین بردن پایه های اعتقادی مردم است و همه توانش را به کار گرفته تا با ضربه به فرهنگ با سند ۲۰۳۰ پیروز شود. (منتظری، ۱۳۹۹: ۲۴-۷، ۱۴:۱۳)

دیدگاه رهبر معظم انقلاب اسلامی:



برخی اهداف این سند با سیاست‌های اصولی جمهوری اسلامی در تضاد آشکار است. یکی از برنامه‌های ۲۰۳۰ به اصطلاح حذف خشونت در درس‌های دانش‌آموزان است؛ اما این مورد با تعریف غربی‌ها باید مطابقت پیدا کند. حذف درس‌هایی مانند شهید فهمیده در برخی از کتاب‌های درسی و استفاده نکردن از کلماتی مانند ایثار، شهادت، جهاد از جمله اهداف خزنده و پنهان سند ۲۰۳۰ است.

رهبر انقلاب اسلامی با انتقاد شدید از برخی رفتارهای کشورهای غربی به مسئولان و معلمان اخطار دادند: شما اینجا بنشینید سرباز درست کنید برای انگلیس و فرانسه و آمریکا و بقیه این وحشی‌های کراوات‌زده، ادکلن‌زده ظاهر ساز؛ همین‌هایی که آدم می‌کشند بدون اینکه خم به ابرو بیاورند، به آدمکش کمک می‌کنند بدون اینکه خم به ابرو بیاورند. (سیاست امام و رهبری، ۱۳۹۸) رهبر معظم انقلاب: «این سند (سند ۲۰۳۰ آموزشی) جزئی از یک سند بالادستی سازمان ملل، سند توسعه پایدار است که یک بخش آن همین سند ۲۰۳۰ مربوط به آموزش و پرورش است. در واقع آنچه اینها در این سند توسعه پایدار، که از جمله این سند ۲۰۳۰ در آن هست، طراحی دارند می‌کنند و دست اندرکار هستند، این است که یک منظومه فکری، فرهنگی و عملی برای همه دنیا دارند جعل می‌کنند. این را چه کسی می‌کند؟ دست‌هایی پشت سازمان ملل وجود دارد؛ یونسکو اینجا یک وسیله است، یک ویتربین است؛ دست‌هایی نشسته‌اند، دارند برای همه چیز کشورهای دنیا و همه ملت‌ها یک منظومه تولید می‌کنند؛ منظومه‌ای که شامل فکر است؛ شامل فرهنگ است، شامل عمل است و این را دارند ارائه می‌دهند و ملت‌ها باید همه بر طبق این عمل کنند. یک بخش هم آموزش و پرورش است که همین سند ۲۰۳۰ است...» (کد خبر: ۷۲۰۷۸۴)

۸. نسبت سنجی عدالت محوری حقوق کودکان در اسلام و سند ۲۰۳۰

مبنا و منشا این سند ۲۰۳۰ به عنوان یک سند جهانی برای توسعه پایدار توسط سازمان ملل متحد تدوین شده است، در حالی که اسلام دینی است که اصول و احکام آن بر اساس قرآن و سنت پیامبر اسلام (ص) استوار است.

فرایند تدوین سند ۲۰۳۰ توسط جامعه بین الملل است و از سوی دیگر اسلام به عنوان دینی است که احکام و اصول آن توسط خداوند به وسیله نزول قرآن و توسط پیامبر اسلام بیان شده است.

پایه های عقیدتی: در اسلام، حقوق کودکان بر اساس ارزش قرآنی انسان و احترام به کرامت او تاکید می کند قرآن در تربیت فرزندان: (وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ) (لقمان/۱۳) (به خاطر بیاور) هنگامی را که لقمان به فرزندش در حالی که او را موعظه می کرد، گفت: «پسرم! چیزی را همتای خدا قرار مده که شرک، ظلم بزرگی است.»

تفسیر حقوق کودکان: اسلام به عنوان دینی که تمام زمینه های زندگی را شامل می شود، نظریه ها و تفاسیر مختلفی برای حقوق کودکان دارد. در حالی که سند ۲۰۳۰ بیشتر به عنوان یک سند جهانی برای توسعه پایدار مورد استفاده قرار می گیرد و تمرکز بر توسعه اقتصادی دارد.

برابری جنسیتی یا برابری جنسی بدان معنا است که زن و مرد حقوق و وظایف یکسان دارند، و همه از فرصت های مساوی در جامعه برخوردار هستند، از جنگ جهانی دوم، جنبش آزادی بخش زنان و فمینیسم قدم هایی به سمت پیدایش حقوق زنان برداشتند. سازمان ملل و آژانس های بین المللی دیگر قوانین دیگری تصویب کردند که گامی چشمگیر در راستای برابری جنسیتی برداشته است همه کشورها این قوانین را قبول ندارند: قوانین علیه تبعیض جنسیتی تحصیلی در سال ۱۹۶۰ تصویب شد در سال های ۱۹۶۲ و ۱۹۶۸ این قانون عملی شد. اسلام نظر به «عدالت جنسیتی» دارد؛ و عدالت جنسیتی یعنی: تساوی به اقتضای عدل اجتماعی؛ به بیان دیگر: هر صاحب حقی به حق خود و به اندازه وسع خود بشود. در سند ۲۰۳۰، ۱۷ هدف توسعه پایدار و ۱۶۹ هدف جانبی دارد، که هدف پنجم آن: «دستیابی به تساوی جنسیتی و توانمند



سازی همه دختران و زنان است». هدف این پژوهش، بررسی دیدگاه اسلام و سند ۲۰۳۰، «برابری یا عدالت جنسیتی» کدام نظر صحیح است؟ اسلام از همان ابتدا با توجه به تناسب ساختار زن و مرد برای هریک تکالیفی تعریف و حقوقی هم در نظر گرفت و در خصوص برتری هم فرمود، نزد خداوند برتر کسی است که با تقواتر باشد، یعنی جنسیت عامل برتری نیست بلکه شرط برتری چیز دیگری است؛ اما در سند ۲۰۳۰ از همان ابتدا تلاش برای برابری قرار دادن زن و مرد است، که به مرور باعث نقض ها و تنش هایی بین آنها می شود. این تحقیق با روش توصیفی تحلیلی انتقادی انجام گرفت. نتایج تحقیق نشان داد که بین «تساوی» و «تشابه» فرق است؛ آنچه مد نظر غربی هاست «تشابه جنسیتی» است تا «برابری جنسیتی»؛ تساوی «برابری» است و تشابه «یکنواختی» (بررسی برابری یا عدالت جنسیتی، از دیدگاه اسلام و سند ۲۰۳۰) (قادری ارائی، اسماعیلی، ۱۳۹۹)

مردم باید آن چنان نظارت صالحانه‌ای داشته باشند که به سهم خود از حق و قانون پاسداری کنند و در صورت تخلف در برابر حق کشی‌ها و قانون شکنی‌ها احساس مسئولیت نمایند و امر به معروف و نهی از منکر را شیوه خود قرار دهند، آیات و روایات متعددی مؤید آن است که همه مردم وظیفه دارند برای اجرای عادلانه قانون و حمایت از حق اهتمام ورزند، نظام اجتماعی هر چقدر خوب و عادلانه باشد در صورتی می‌تواند سعادت مردم را تضمین کند که بیماری بی تفاوتی به هرجهتی در آنها به حدی نرسد که نابودشان کند. (گلی زواره قمشه ای، ۱۳۸۵)

۹. تفاوت ها و تجانس بین عدالت محوری در اسلام سند ۲۰۳۰

برابری جنسیتی یا برابری جنسی بدان معنا است که زن و مرد حقوق و وظایف یکسان دارند، و همه از فرصت های مساوی در جامعه برخوردار هستند، از جنگ جهانی دوم، جنبش آزادی بخش زنان و فمینیسم قدم هایی به سمت پیدایش حقوق زنان برداشتند. سازمان ملل و آژانس های بین المللی دیگر قوانین دیگری تصویب کردند که گامی چشمگیر در راستای برابری جنسیتی برداشته است همه کشورها این قوانین را قبول ندارند: قوانین علیه تبعیض جنسیتی تحصیلی در سال ۱۹۶۰ تصویب شد در سال های ۱۹۶۲ و ۱۹۶۸ این قانون عملی شد. اسلام نظر به «عدالت جنسیتی» دارد؛ و عدالت جنسیتی یعنی: تساوی به اقتضای عدل اجتماعی؛ به بیان دیگر: هر صاحب حقی به حق خود و به اندازه وسع خود بشود. در سند ۲۰۳۰، ۱۷ هدف توسعه پایدار و ۱۶۹ هدف جانبی دارد، که هدف پنجم آن: «دستیابی به تساوی جنسیتی و توانمند سازی همه دختران و زنان است». (پیروز نیک (بی تا) ص ۱۸)، اسلام از همان ابتدا با توجه به تناسب ساختار زن و مرد برای هریک تکالیفی تعریف و حقوقی هم در نظر گرفت و در خصوص برتری هم فرمود، نزد خداوند برتر کسی است که با تقواتر باشد، یعنی جنسیت عامل برتری نیست بلکه شرط برتری چیز دیگری است؛ اما در سند ۲۰۳۰ از همان ابتدا تلاش برای برابری قرار دادن زن و مرد است، که به مرور باعث نقض ها و تنش هایی بین آنها می شود که بین «تساوی» و «تشابه» فرق است؛ آنچه مد نظر غربی هاست «تشابه جنسیتی» است تا «برابری جنسیتی»؛ تساوی «برابری» است و تشابه «یکنواختی» (قادری ارائی، اسماعیلی، ۱۳۹۹)

۱۱. تاثیر عدالت محوری در تحقق حقوق کودکان

عدالت حقوق کودک و نوجوان را در تمامی سیستم ها اعم از انتظامی، قضایی، مددکاری، آموزشی، فرهنگی و سایر موضوعات پیگیری و بازنگری در قوانین و تصویب لوایح مورد نیاز به صورت ویژه برای کودکان و نوجوانان و با اتخاذ اقدامات مؤثر و حمایت دستگاه های دولتی و غیر دولتی به آن توجه خاصی شود. بر اساس پیمان نامه ماده ۱ پیمان نامه حقوق کودک ۱۹۸۹ و ماده ۱ قانون حمایت از کودکان و نوجوانان مصوب ۲۵ آذرماه ۱۳۸۱ کودک بزه دیده به هر فرد زیر ۱۸ سال که قربانی جرم واقع شده است اطلاق می گردد.



علل و عوامل مؤثر در شکل گیری بی عدالتی و ظلم در جامعه علیه قشر کودکان و نوجوانان، رابطه مسائل قضایی و آموزشی و اجتماعی با عدالت، پیامدهای وجود و استمرار بی عدالتی و ارائه راهکارهای مناسب برای مقابله با این پدیده و تحقق رعایت عدالت برای کودکان و نوجوانان در کشورمان در زمینه های گوناگون اعم از گسترش تصویب قوانین، علم و فناوری، بهداشت، مبارزه با گرسنگی، آموزش و پرورش، همگرایی اجتماعی، رعایت حقوق شهروندی کودک و درک جایگاه عدالت و حمایت از کودکان مورد بررسی قرار گیرد. (جعفری اناری نژاد؛ بزرگر ۱۳۹۴).

۱۲. راهکار ها و توصیه ها برای تامین عدالت محوری حقوق کودکان

راهکار های تامین عدالت محوری حقوق کودکان

عدالت همان قانون عامی است که نظام آفرینش براساس آن حرکت می کند. جامعه انسانی نیز در روند حرکت تکاملی اش، ناگزیر از رعایت عدالت است. هرگونه افراط و تفریط در زندگی (فردی و اجتماعی) انسان، پیامدهای ناگوار و چه بسا سقوط را در پی دارد؛ به همین دلیل عدالت ورزی آرمان مقدس و ارزشمندی است که همواره اندیشه حکیمان را درگیر خود ساخته است. این اندیشه در نظام «امامت عدل» از تعریف و اهمیت ویژه ای برخوردار است. در این نظام، تدبیرها و سازوکارهایی اندیشیده شده تا مردم و حکومت را در پاسداری از عدالت فعال نگه دارد و روحیه مبارزه با ستمگری را تقویت کند. قانون صحیح، قانون گرایی، عدالت اخلاقی، شایسته سالاری، نظارت اجتماعی (امر به معروف و نهی از منکر)، پیوند استوار حکومت و مردم، زی مردمی داشتن حاکمان و مبارزه قاطع با ستمگران، راهکارهایی هستند که مردم و حکومت را در برپایی عدالت راهنمایی و یاری می کنند. به هر نسبتی که جامعه از این سازوکارها بهره مند باشد، به همان نسبت در اجرای عدالت توفیق خواهد داشت. (سلیمی، عبدالکیم، کتاب نقد، ۱۳۹۸) ان راهکار ها فرقی برای تامین عدالت محوری حقوق بزرگ سالان و کودکان نگذاشته است.

در جامعه ای که به راهکارهای مزبور بی اعتنائی شود، تدریجا عدالت جای خود را به تبعیض می دهد و نابسامانی های اجتماعی پدید می آید و ادامه این روند به سرنوشتی نظام حاکم می انجامد که «الملک یبقی مع الکفر ولا یبقی مع الظلم». به گواهی تاریخ، آثار ستم بسیار سریع و فوری است. بحران های اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و نیز آشفتگی های روانی و اخلاقی نظام های سیاسی معاصر به خوبی نشانگر این حقیقت است. (سلیمی، عبدالکیم، کتاب نقد، ۱۳۹۸)

توصیه های تامین عدالت محوری حقوق اسلامی کودکان: اصول دادرسی عادلانه کودکان بزهکار، غیر آشکار بودن جلسه دادرسی، آگاهی کودکان از وضعیت دادرسی خود و این است که بتواند دفاع از حق خود کند. قانونگذار برای تأمین این دو حق به وضع ماده ۴۱۴ قانون آ.د.ک. مصوب ۱۳۹۲ پرداخته است. با توجه به اینکه کودک، درک کاملی از قوانین ندارد و بر اساس صلاح دید قانونگذار، ولی او درباره مصلحت وی جهت شرکت یا عدم شرکت در جلسه دادرسی تصمیم می گیرد، قانونگذار با وضع مصلحت کودک بزهکار چند گام به سمت و سوی دادرسی کودک مدار پیش رفته است اما با عدم تعریف مشخص از مصلحت در قانون آ.د.ک. مصوب ۹۲ و امکان برداشت های متفاوت، همچنین نقش بیشتر، منفعل کودک بزهکار در دادرسی؛ پرونده ها و پژوهش های چندی حاکی از این نتیجه هستند که این منظور نتوانسته به طور کامل حاصل بشود. (مهدوی پور، ۲۰۲۳)

نتیجه:

در اسلام حفظ و حمایت از حقوق کودکان یکی از اصول مهم شریعت است. قرآن کریم و سنت نبوی بر ارزش و کرامت کودکان تاکید کرده و حقوقی مانند حق زندگی، تربیت، آموزش و پرورش، تغذیه، بهداشت و امنیت را برای آنان شناسایی کرده است. این حقوق با مقایسهی چون



عدالت، رحمت و مساوات در اسلام پیوند خورده است، در این مقاله اهمیت حقوق کودکان در آیات، روایات و سیره را مطالعه کرده، ضرورت توجه به حقوق کودکان و حقوق فردی کودک و اهمیت آن از جمله: حقوق فردی کودکان، تنبیه جسمی کودکان و اهمیت آموزش حقوق فردی به کودکان را بیان کرد، سپس سند ۲۰۳۰ را بررسی کرد. تعریف سند (رهبران و مردم جهان بر آن هستند که تا سال ۲۰۳۰، به فقر، گرسنگی، خشونت، فساد، قاچاق و ... پایان دهند و به سوی کرامت انسانی، صلح، عدالت، رعایت برابری، رفاه، مدیریت پایدار منابع طبیعی، گسترش بهداشت، تامین آب آشامیدنی برای همه، توانمندسازی زنان و دختران، محترم شمردن تنوع فرهنگی، حمایت از اقشار آسیب پذیر، مردمسالاری، بهبود محیط زیست، توسعه مناطق روستایی، توسعه آموزش های عمومی و فنی و حرفه ای، ترویج تفاهم، اشتغالزایی، و نظایر این ها حرکت کنند.) و ۱۷ تا هدف اصلی و ۱۶۹ هدف ویژه دارد، ولی این سند با اسلام تفاوت های قابل توجهی وجود دارد این تفاوت ها شامل منشا و مینا، فرایند تدوین، پایه ها عقیدتی، تفسیر حقوق کودکانه هستند. علاوه بر کشور اسلامی ایران بسیاری از کشورها به سند ۲۰۳۰ عمل نمی کنند. در ایران هم سند ۲۰۳۰ لغو شده است، بعضی از کشورهای غربی مثل آمریکا و برخی کشورهای اروپایی (فرانسوی ها، مصری ها) این سند را قبول ندارند. چراکه روح این سند خلاف طبیعت انسان است و علاوه بر این خلاف دین اسلام و شریعت اند. به خاطر همین مقام معظم رهبری رد کردند و فرمودند: "این سند (سند ۲۰۳۰ آموزشی) جزئی از یک سند بالادستی سازمان ملل، سند توسعه پایدار است که یک بخش آن همین سند ۲۰۳۰ مربوط به آموزش و پرورش است. در واقع آنچه اینها در این سند توسعه پایدار، که از جمله این سند ۲۰۳۰ در آن هست، طراحی دارند می کنند و دست اندرکار هستند، این است که یک منظومه فکری، فرهنگی و عملی برای همه دنیا دارند جعل می کنند. این را چه کسی می کند؟ دست هایی پشت سازمان ملل وجود دارد؛ یونسکو اینجا یک وسیله است، یک ویتترین است؛ دست هایی نشسته اند، دارند برای همه چیز کشورهای دنیا و همه ملت ها یک منظومه تولید می کنند؛ منظومه ای که شامل فکر است؛ شامل فرهنگ است، شامل عمل است و این را دارند ارائه می دهند و ملت ها باید همه بر طبق این عمل کنند. یک بخش هم آموزش و پرورش است که همین سند ۲۰۳۰ است." در مورد عدالت محوری و حقوق کودکان: حقوق کودکان در سیستم عدالت نقش محوری دارند و از منابع متنوعی مانند توافقنامه ها و اسناد بین المللی و قوانین داخلی استفاده می شود. تفاوت ها تجانس بین عدالت محوری در برابر سند ۲۰۳۰ در ذیل هدف ۵ این سند چنین آمده است: "پایان دادن به همه اشکال تبعیض علیه زنان و دختران در همه جا / ریشه کنی همه انواع خشونت علیه زنان و دختران در حوزه های عمومی و خصوصی، از جمله: در زمینه قاچاق انسان و سوء استفاده جنسی و ... ریشه کنی همه اقدامات زیان بار مانند ازدواج کودکان، ازدواج در سنین بسیار پایین، بیان شده است و تاثیر عدالت محوری در تحقق حقوق کودکان در شکل گیری بی عدالتی و ظلم در جامعه علیه قشر کودکان، رابطه مسائل قضایی و آموزشی و اجتماعی با عدالت و ... است، اما راهکار ها و توصیه ها برای تامین عدالت محوری حقوق تدریجا عدالت جای خود را به تبعیض می دهد و نابسامانی های اجتماعی پدید می آید. یکی از اصول چهارگانه "پیمان نامه حقوق کودک" است که در تمامی اقدامات و تصمیمات مرتبط با کودکان اعمال میگردد، حقوق کودکان و بهبود شرایط بقاء، رشد و سلامتی آنها و همچنین حمایت از والدین و دیگر اشخاصی صورت گیرد که به صورت روزانه مسئول تحقق حقوق کودکان هستند.

منابع:

۱. قرآن کریم.

۲. امام خمینی، سید روح الله (۱۴۲۱): مطالعات حقوق بشر اسلامی، ج ۱، بهار ۱۴۰۰، شماره ۲۰.



۳. امامی، سیدحسن (۱۳۷۴): حقوق مدنی

۴.

۵. آقایی، محمدعلی، شرح مختصر اصطلاحات حقوقی، نوبت انتشار ۹، ناشر خط سوم، سال انتشار ۱۳۹۷،

۶. اسماعیلی، قادری ارائی سید محمد صادق، (۱۳۹۹): فقه، حقوق و علوم جزا، شماره ۱۶.

۷. ابن زهره، غنیه النزوع الی علمی الاصول و الفروع، چاپ ابراهیم بهادری، قم ۱۴۱۷.

۸. احمدیان، محمود آبادی ابوالفضل؛ اثنی عشری، رضا؛ دهقانی فیروز آبادی، محمد رضا، (۱۴۰۲) مرکز عدالت برای کودکان.

۹. اصفهانی، فاضل هندی، محمد بن حسن (۱۴۱۶ هـ.ق): کشف اللثام و الإبهام عن قواعد الأحكام، قم، ایران، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، اول،

۱۰. اعرافی، علی رضا (۱۳۹۶): ۲۲ تیر منتشر شد. کد خبر ۳۶۱۸۴۴۲.

۱۱. برهانی، غلام حضرت، (۱۳۹۸) حمایت کیفری خاص از تمامیت روانی اطفال و نوجوانان در حقوق ایران و افغانستان، ماهنامه عدالت، سال بیستم، شماره ۱۹۴، ارگان نشراتی، وزارت عدلیه، کابل افغانستان.

۱۲. پیمان، قاضی حمید الله، (۱۳۹۱) حقوق و عدالت برای اطفال، ماه نامه قضاء، قضائی و حقوقی، سنبله، ارگان نشراتی، ستره محکمه، کابل افغانستان.

۱۳. تیموری ایرج | اصغری زمانی اکبر | روستایی شهرپور | کوشش وطن محمدعلی (۱۳۹۸): جامعه شناسی و اقتصادی توسعه، دوره، شماره ۱، صفحات ۹۷-۱۰۲.

۱۴. جعفری اناری نژاد، علی حسین زاده؛ برزگر، عبدالرضا (۱۳۹۴) محل انتشار، دومین همایش ملی عدالت، اخلاق، فقه و حقوق، کد COI اختصاصی: MAYBODLAW۰۲_۳۸۱ تعداد مشاهده، ۱۳۴۳.

۱۵. جعفری لنگرودی، محمدجعفر (۱۳۸۸): دائرة المعارف حقوق مدنی و تجارت؛ تهران: گنج دانش.

۱۶. جعفری لنگرودی، محمدجعفر، (مقدمه عمومی علم حقوق) مقدمه عمومی علم حقوق (۱۳۸۳) نوبت چاپ: ۹،

۱۷. جعفری اناری نژاد؛ برزگر ۱۳۹۴

۱۸. حسینی، سید علی اکبر ۲۴ آبان ۱۳۹۳، ۱۴:۶

۱۹. حلی، محمد بن حسن بن یوسف (۱۳۸۷): إیضاح الفوائد فی شرح مشکلات القواعد، مؤسسه اسماعیلیان، قم ۱.

۲۰. خسرو پناه (۱۳۹۹): فلسفه حقوق، با تشریح ۱۰ علمی به سند ۲۰۳۰ / ناگفت های سند "پای دار" از تعارض با قوانین تا استعمار نو -۷-۲۴، ۱۳:۱۴.

۲۱. خسروشاهی، مصطفی و قدرت الله، فلسفه حقوق.

۲۲. پیروز نیک (بی تا) ص ۱۸.

۲۳. دهخدا، علی اکبر (۱۳۷۳): دانشگاه تهران، چاپ: ۲.



۲۴.

۲۵. ری شهری، محمد، (۱۳۸۶): حکمت نامه پیامبر اعظم (ص)، قم، دار الحدیث، چاپ اول.

۲۶. سلامی، شهرام؛ زارع اسفیدانی، زهرا؛ حسنی، سحر؛ معتمدنژاد، رویا (۲۰۲۲): پژوهش نامه حقوق اسلامی.

۲۷. رضائی، دکتر حسین، بررسی و نقد ۲۰۳۰ توسعه پایدار توسط کانون اندیشه جوان و دانشگاه امام حسین (ع) منتشر شده است.

۲۸. زین الدین بن علی شهید ثانی، مسالک الافهام الی تنقیح شرائع الاسلام، ج ۸، ص ۳۱۳ به بعد، قم ۱۴۱۳۱۴۱۹.

۲۹. سلیمی، عبدالکیم، کتاب نقد (۱۳۹۸): راهکار های تامین عدالت، دوره ۸، شماره ۱

۳۰. سیوطی، عبدالرحمان بن ابی بکر، (بیروت ۱۴۰۱) الجامع الصغیر فی احادیث البشیر النذیر.

۳۱. سیوطی، عبدالرحمان بن ابی بکر، (بیروت ۱۴۰۱) الجامع الصغیر فی احادیث البشیر النذیر.

۳۲. شهید ثانی، زین الدین بن علی، مسالک الافهام الی تنقیح شرائع الاسلام (۱۳۸۳): قم، چاپ: ۳

۳۳. شهیدی، مهدی، جزوه حقوق مدنی (۳) دانشگاه شهید بهشتی، سال ۱۳۷۲.

۳۴. صناعی، فریناز؛ سهرابی، فریناز (۲۰۱۷): طهمورث پویش در آموزش علوم انسانی ۳ (۷)،

۳۵. طوسی، ابو جعفر، محمد بن حسن، (۱۳۸۷ هـ ق) المبسوط فی فقه الإمامیه، ۸ جلد، المكتبة المرتضویة لإحياء الآثار الجعفریة، تهران - ایران، سوم، المبسوط فی فقه الإمامیه، ج ۶.

۳۶. عالمی، محمد حسین؛ طایی، فریبا، مطالعات حقوق بشر اسلامی ۲۰ (۱۰)، ۱۴۷-۱۷۰، ۲۰۲۱.

۳۷. غلامی، سید محمد مهدی؛ مقدمی، خمایی، نیلوفر؛ چالش های بنیادین جمهوری اسلامی ایران در مواجهه با سند توسعه پایدار سند ۲۰۳۰، دوره ۲۴، شماره ۱، اردیبهشت ۱۳۹۸، ص ۵-۳۲.

۳۸. قادری ارائی سید محمد صادق | اسماعیلی آیت اله (۱۳۹۹): بررسی برابری یا عدالت جنسیتی، از دیدگاه اسلام و سند (۲۰۳۰) دوره ۵، شماره ۱۶

۳۹. قانون رسیدگی به تخلفات اطفال افغانستان، مصوب (۱۳۸۳/۱۲/۱۹) شماره مسلسل ۸۴۶.

۴۰. گلی زواره قمشه ای، غلام رضا (۱۳۸۵): عدالت محوری در قرآن و حدیث، شماره ۲۹۸ نشریه تهران: پاسدار اسلام.

۴۱. گل کرم، شرمینه؛ خدانی، سیر پدرام، مفهوم شناسی حقوق کودک در ایران و اسناد بین المللی، شماره ۴۴، (۱۳۹۹)

۴۲. مجلسی، محمدباقر بن محمد تقی (۱۴۰۴): بحار الانوار.

۴۳. محمودآبادی احمدیان؛ ابوالفضل، اثنی عشری رضا؛ دهقانی فیروزآبادی محمدرضا، خود سعید، کارگرسورکی امیررضا (۱۴۰۲): همایش کنفرانس بین المللی پژوهش های مدیریت و علوم انسانی در ایران، دوره ۱۲

۴۴. محمدی صادق، سعید دکترا علوم ارتباطات و استادیار دانشگاه سیستان و بلوچستان؛ مینا شیخ، کارشناس ارشد حقوق خصوصی دانشگاه آزاد اسلامی واحد زاهدان (۱۳۹۵): سومین کنفرانس بین المللی علوم و مهندسی.



۴۵. منتظری محمد علی (۱۳۹۹): سند ۲۰۳۰ پرورش سرباز برای غرب است، ۷-۱۳، ۱۲:۱۷.
۴۶. میر خلیلی، سید جواد، عدالت محوری از دیدگاه مقام معظم رهبری، سال انتشار: ۲۰ اسفند ۱۳۸۶.
۴۷. میلاد ترابی فرد، محمد (۱۴۰۱/۹/۲۲): مجری: مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل: ۱۸۵۸۸.
۴۸. مهدوی پور، عبدا لحسین قمی (۲۰۲۳): پژوهشهای حقوقی ۲۱ (۵۲)، ۴۱۵-۴۵۰.
۴۹. معینی فر، محدثه (۲۰۱۲): فقه و حقوق خانواده
۵۰. میرزای قمی، (میرزا ابوالقاسم گیلانی معروف به محقق قمی)، جامع الشتات (السؤال والجواب)، ۱۳۴۰ چاپ نجف اشرف .
۵۱. ناصری، محمد مهدی سید (۱۴۰۲): زنده باد حقوق کودکان ۲ شابک: ۹۷۸۶۲۳۷۳۶۵۸.
۵۲. نجفی، زین العابدین (۲۰۱۳): مفهوم شناسی واژه عدالت در فقه امامیه؛ ۹ (۲۸).
۵۳. نجفی محمد حسن بن باقر، جواهرالکلام فی شرح شرائع الاسلام، بیروت ۱۹۸۱.
۵۴. نوروزی، میثم؛ اسکندری خوشگو، مهدی؛ ابوالقاسمی، ساناز (۲۰۲۳): تمدن حقوقی، بی جا، شماره ۱۴.
۵۵. نواک، مانفرد؛ مترجم: آذرپندار، احمد رضا (۱۳۹۷): تفسیریه کنوانسیون حقوق کودک ماده ۶ حق بر حیات، بقا و رشد، اصفهان هفتان، نوبت چاپ: ۱.
۵۶. معینی فر، فقه و حقوق خانواده، ۱۷ (۵۶)، ۱۱۷-۱۴۲، ۲۰۱۲.
۵۷. میر خلیلی سید جواد (۱۳۸۶): ۲۰ اسفند ۱۳ - ۱۲، کد خبر: ۲۴۲۷۵.
۵۸. هروی، مولوی سید محمد صمیم، (۱۳۸۲) تربیت اولاد از دیدگاه اسلام.
۵۹. کد COI اختصاصی: ICESCON_۰۳_۵۱۸، تعداد مشاهده: ۱۳۴۱.
۶۰. http://www.unglobalcompact.org/docs/issues_doc/supply_chain/SupplyChainrep_spread.pdf.
۶۱. امام و رهبری (۱۳۹۸): کد خبر ۳۷۸۱۵۶، اردیبهشت ۱۲/۲۰: ۱۰.
۶۲. ماهانه پیام یاقوت (۱۳۹۵): مقاله ای به عنوان تبعیض بین فرزندان ممنوع
۶۳. انتقاد دفتر مراجع عظام تقلید به تحریف اخبار دیدار رئیس جمهور، ۲۴/۰۶/۱۴۰۰، ۱۳:۵۸:۵۷، کد خبر: ۷۲۰۷۸۴.
۶۴. ماهانه پیام یاقوت (۱۳۹۵): مقاله ای به عنوان تبعیض بین فرزندان ممنوع .
۶۵. اصول تربیت کودک در سیره و گفتار پیامبر اعظم (ص) (۲) «تاریخ بازیابی